

Det Mosaiske Trossamfund

Grunnlagt 5. juni 1892

Landbruks- og matdepartementet
Postboks 8007 Dep.
0030 Oslo

Landbruks- og matdep.	
Saksnr.: 2007 / 1972	Doknr.: 79
Mottatt: 19 FEB 2008 MP/SDD	
Saksbeh.: RFE	Ark.: 751
Kop.:	Avskr.:

HØRINGSUTTALELSE

AD NY LOV OM DYREVELFERD

Stortingsmelding nr. 12 (2002-2003)
Deres ref.: 200701972

Fra

DET MOSAISKE TROSSAMFUND (DMT)

Oslo, den 18.02.08.

Vi viser til departementets høringsbrev av 16.11.2007. Styret i DMT ønsker med dette å avgi følgende uttalelse:

- DMT takker for at vi er invitert til å gjøre vårt syn gjeldende. Det er fint at også Likestillings- og diskrimineringsombudet, Norsk senter for menneskerettigheter og Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn er invitert til å avgi høringsuttalelse. Vi finner det imidlertid bemerkelsesverdig at ingen representanter for muslimske interesser er invitert. Lovutkastet reiser en del spørsmål som berører flere religiøse minoriteter, i antall mennesker især muslimer. Denne uttalelse er blitt til i samråd med Islamsk Råd Norge.
- Innledningsvis vil DMT uttrykke en prinsipiell tilslutning til vesentlige formål for loven, så som human behandling av dyr, både ved dyrehold og slakting. Likeledes er det viktig å ivareta matsikkerhet frem til forbruker. Vi vil sterkt understreke at nettopp slike hensyn er bakgrunnen for jødisk religiøs lovgivning og praksis på dette området.

Som eksempler kan nevnes:

- Det er forbudt å forårsake smerte hos dyr (Talmud B.M.32a).
- En person skal mate dyrene før ham selv (5. mos XI:15).
- Dyr skal hvile på sabbaten for da er det forbudt å arbeide. (2.mos. XX:10 og 3.mos. V:14).
- Det er forbudt å kutte et lem av et levende dyr og spise det (1.mos. IX:4).
- Det er påbudt å avhjelpe et dyrs lidelser (5.mos. XXII:4).

Det Mosaiske Trossamfund

Grunnlagt 5. juni 1892

- Et dyr som tresker korn må ikke bli bundet for munnen (5.mos. XXV:4).
- En okse og et esel må ikke bli satt til å pløye samme plog (5.mos. XXII:10).

Denne typen regler har så vært opphavet til mange andre regler for å behandle dyr så human som mulig. Blodkamper, så som tyrefekting, har alltid vært forbudt i jødedommen. Således har jødiske slaktemetoder og matforskrifter inntil helt nylig vært uovertruffen for å sikre disse viktige formål. Tanken om et regelverk for å sikre human behandling av våre husdyr og matsikkerhet har først i det siste slått rot utenfor det jødiske samfunnet.

Slakting etter religiøse forskrifter blir ofte omtalt som "rituell slakting". Dette begrepet er egnet til å misforstå og åpner for at kunnskapsløse fordommer får et visst spillerom. Vi vil derfor understreke at poenget med såkalt rituell eller religiøst begrunnet slakting er å sikre en human behandling av dyrene, i overensstemmelse med intensjonene i dyrevelferdsloven.

3. Det store prinsipielle problemet for DMT er kravet om at dyret skal være bedøvet før det blir slaktet. Det er ikke mulig å kombinere med de religiøse krav som ortodoks jødedom stiller. Den jødiske befolkningen i Norge er svært liten, og det er derfor ikke sikkert at det vil være praktisk mulig å gjennomføre kosher slakting i Norge, selv om det skulle bli tillatt. Av hensyn til Norges forpliktelser i henhold til EMK er det likevel prinsipielt viktig at det blir gitt unntak fra hovedregelen om bedøvelse.
4. Historisk er tanken om bedøvelse av dyr før slakting svært ny. Den kom inn i europeisk tankegang mot slutten av 1800-tallet. Det var da et stort behov for tiltak for å verne dyrene fordi det manglet en samfunnsmessig tradisjon for dyrevern på høyt nivå. I det kristne Europa var det bare jødisk religiøs lovgivning som sørget for et slikt vern. Utviklingen av moderne husdyrvern kom tilfeldigvis samtidig med utviklingen av anti-semittismen. Det er ironisk at anti-semittiske fordommer fikk lov å spille over på tankegangen omkring dyrevern, hvorfor det ble reist krav om forbud mot jødisk slaktemetode med påstander om at den var barbarisk m.v. Slik anti-semittisk begrunnelse for forbud mot jødiske slaktemetoder ble fremmet også i Norge og etter flere tiår med debatt ble det innført forbud fra den 1. januar 1930. For en nærmere gjennomgang av debatten den gangen, viser vi til Oskar Mendelsohns "Jødenes historie i Norge" s. 570-583.

Det er klart fra debatten og måten forbudet ble innført på at det ikke bare eller i det vesentligste var basert på en objektiv dyrevernmessig argumentasjon, men i stor grad på underliggende anti-semittiske følelser som fikk overtaket. Det er viktig å merke seg at det ikke forelå en overbevisende objektiv argumentasjon for resultatet. Tvert imot ble det fra faglig kompetent hold innvendt mot forbudet at jødisk slaktemetode er vel så human som andre metoder.

Vi har intet ønske om å stemple dem som er imot jødisk slaktemetode som anti-semitter. I dag er mange, antagelig de fleste, ganske enkelt genuint opptatt av dyrenes velferd. Vårt poeng er, som det vil bli vist nedenfor, at det ikke finnes noen objektiv sannsynliggjøring av at jødisk slaktemetode er mere eller mindre human enn andre metoder. I den usikkerheten som eksisterer har stedefgen kultur og tradisjoner fått lov å overkjøre andre interesser. Det er vesentlig at

Det Mosaiske Trossamfund

disse andre interessene er minst like beskyttelsesverdige som "norske" interesser,- selv om disse andre interessene gjelder få. Det blir galt når flertallets interesser skal få lov å overkjøre mindretallet på den måten det har skjedd,- i denne saken snart i 80 år.

Det grunnleggende problemet synes å være at i det norske storsamfunnet har troen ikke noen konsekvenser for dagliglivet, mens for mange minoritetsgrupper har troen en dyp innvirkning på hvordan man lever sitt dagligliv. Derfor legger høringsnotatet stor vekt på jakt og samiske interesser, men legger liten eller ingen vekt på religiøse hensyn. Dette er i strid med EMK idet det må være opp til den enkelte minoritetsgruppe og ikke staten å ta slike hensyn.

5. Av høringsnotatet fremgår det at man fremdeles ikke har noe vitenskapelig bevis for at jødisk slaktemetode er mindre human enn andre metoder, cfr. høringsnotatets pkt. 1.1.2 hvor det heter: "Smerte er som andre følelser subjektive, og kan derfor ikke måles direkte verken hos mennesker eller dyr." For å bygge opp under påstanden om at dyrene føler smerte når de blir slaktet ved jødisk slaktemetode, viser høringsnotatet til at bevissthetstap etter inngrepet inntreffer opp til 2 minutter senere hos storfe og etter 20 sekunder for sau, cfr. høringsnotatets pkt. 1.4.2. Dette er ikke en korrekt påstand. Det som måles er ikke tap av bevisstheten, men hvor lang tid det tar før dyret ikke lenger har noen målbar hjerneaktivitet. Tap av bevisstheten er noe annet. Videre gir måling av hvor lang tid det går før hjerneaktiviteten er opphørt eller har mistet bevisstheten ikke det samme som en måling av om dyret føler smerte. Det hører med her at ved den jødiske slaktemetode er det strenge regler om hvordan det skal skje. Bl.a. skal det brukes en særdeles skarp kniv. Derved vil den smerte dyret eventuelt føler bli svært liten, hvis noen.

Når det i notatet pkt. 1.4.2, 2.avsn. heter at "Avliving uten bedøving innebærer stor lidelse for dyret og har lenge vært ansett som dyrevelferdsmessig uforsvarlig både nasjonalt og internasjonalt", fremstår dette således som påstander uten saklig vitenskapelig grunnlag. I betraktning av de unntak som likevel innføres synes argumentasjonen overdrevet.

6. All avliving er blodig og må antas å være traumatisk for dyret, uansett hvordan avlivingen skjer. Alle slaktemetoder har sine sterke og svake sider. Det foreligger ikke noe saklig bevis for at jødisk slaktemetode er mindre human enn andre metoder. Det kan ikke sees at det gjøres noe forsøk på en saklig og objektiv avveining mellom de forskjellige forhold pro og contra de enkelte slaktemetoder. Det fremsettes en generell påstand om at dyrets lidelser er uforsvarlige ved kosher slaktemetode, dog uten at det forsøkes å føre noe bevis for påstanden. På den annen side blir hensynet til religiøse argumenter avfeiet som nærmest betydningsløse, cfr. høringsnotatets pkt. 1.3.1: "Norsk dyrevelferdslov må bygge på holdninger, tradisjoner, verdier og normer blant landets innbyggere, samtidig som den skal legge avgjørende vekt på gjeldende faglig kunnskap. Religion, tradisjon og kultur kan dermed ikke alene være avgjørende for å tillate handlinger som faglig fremstår som dyrevernmessig uforsvarlige." Det gjøres intet forsøk på å vurdere de enkelte argumenter opp mot hverandre, herunder deres innbyrdes vekt.
7. Det er symptomatisk for den underliggende holdning i høringsnotatet at man uten en grundig diskusjon avfeier tanken om et religiøst begrunnet unntak fra hovedregelen om at dyret skal bedøves. Det blir bare overfladisk drøftet om

Det Mosaiske Trossamfund

dette kan være i strid med EMK. Hva mere er: Det legges fortsatt opp til vesentlige unntak basert på tradisjon og kultur alene: a. Unntaket vedr. fangst og jakt, og b. Unntaket for samisk slaktemetode. Dette er neppe i overensstemmelse med EMK eller med hvordan Norge ellers profilerer seg overfor utlandet.

Jakt og fangst har et betydelig omfang i Norge. Her er det ikke tale om noen form for bedøvelse og avlivingsmetoden må nødvendigvis føre til mye lidelser, især ved skadeskyting. Dette i skarp motsetning til jødisk slaktemetode hvor det ikke foreligger bevis for at dyret lider mer enn ved andre metoder.

Når det gjelder samisk slaktemetode, ligner denne på den jødiske, men den er ikke like utviklet og sikrer ikke i like stor grad at dyret ikke lider under inngrepet. Her er det tale om et betydelig antall dyr. Likevel går Mattilsynet inn for unntak for denne slaktemetode som skjer med krumkniv og hvor kniven først brukes som et alternativ til boltepestol. Mattilsynet argumenterer for at metoden bedøver dyret så effektivt at det tilfredsstiller internasjonale krav til bedøvelse av dyr før slakting, dog uten at dette er akseptert av ESA. Det er bemerkelsesverdig at Mattilsynet likevel godtar "bedøvelse" ved bruk av krumkniv. Forholdet viser at motholdet mot kosher slaktemetode ikke er så vitenskapelig godt fundert eller så vesentlig som Mattilsynet hevder.

Likevel legger høringsnotatet opp til at disse formene for avliving skal nyte godt av unntak. Dette må antas å være basert på henvisningen til "holdninger, tradisjoner, verdier og normer blant landets innbyggere". Vi kan imidlertid ikke se noen god grunn til at den særnorske kristne monokulturen skal få gjennomslag for slaktemetoder som i forhold til uttalt formål er mindre humane enn jødisk metode og gjelder mange flere dyr, mens jødisk metode fortsatt skal være forbudt. Det er bemerkelsesverdig at hovedargumentet for likevel å akseptere de nevnte unntakene, er at det er så utbredt og altså gjelder mange dyr.

DMT finner det sterkt beklagelig at man skjuler seg bak såkalt vitenskapelig kunnskap, mens det i virkeligheten dreier seg om synsing hvor majoritetskulturen blir prioritert på bekostning av minoriteteten.

Det legges opp til betydelige forskjeller i hvordan man vektlegger slike hensyn: Jødiske interesser blir feiet bort uten særlig begrunnelse på den ene side og jaktfolkets og samenes interesser blir aktivt forsvart på den annen. Når det gjelder samenes interesser er disse godt og respektfullt behandlet i Utkast til høring av utkast til forskrift om bruk av krumkniv, Mattilsynets ref. 2007/91119 s.2: Der vises det både til Grunnlovens bestemmelser og Norges forpliktelser etter ILO-konvensjon nr. 169 om urfolk og stammefolk i selvstendige stater. Vi gjør i denne forbindelse oppmerksom på at jødene i Norge kommer inn under Europarådets rammekonvensjon om beskyttelse av nasjonale minoriteter. Vi antar derfor at vi kommer inn under de samme bestemmelser som den samiske befolkningen. Vi har stor sympati og forståelse for Mattilsynets argumentasjon for å tillate krumkniv og mener de samme hensyn gjør seg gjeldende her.

8. Det blir gitt en sterkt misvisende fremstilling når det i høringsnotatet blir gitt inntrykk av at situasjonen internasjonalt hovedsakelig har den samme ordning som i Norge. Dette er feil. Den store hovedregelen internasjonalt er at kosher slakting er tillatt. Det finnes kun fire land i verden som har absolutt forbud, nemlig Norge, Sveits, Island og Sverige. Når det gjelder Sverige, er det grunn til

Det Mosaiske Trossamfund

å tro at det vil bli endring i forholdsvs nær fremtid og Island har ingen praktisk betydning i sammenhengen.

I tillegg er det ifølge høringsnotatet tre land som tillater jødisk slakting, men med umiddelbar etterfølgende bedøvelse. For øvrig er denne slaktemetode tillatt over hele verden. På denne bakgrunn er fremstillingen i høringsnotatets punkt 1.4.2 sterkt misvisende.

Ved eksport av matvarer fra Norge vil det for mange land være en fordel om dyret er slaktet ved kosher slaktemetode. Dette vil først og fremst gjelde "eksotiske" dyreslag som reinsdyr. Tillatelse til kosher slakting i Norge vil derfor kunne ha en positiv bieffekt ved å muliggjøre norsk eksport.

Norge har et problem med EUs kontrollorgan ESA som er sterkt kritisk til samisk slaktemetode. Dette problemet blir forsterket ved at Norge praktiserer forbud mot kosher slakting, men ikke mot samisk slaktemetode. Det vil derfor være en fordel for opprettholdelse av unntaket for samisk slaktemetode om Norge fjerner denne selvmotsigelsen og tillater kosher slaktemetode.

9. I høringsnotatet blir det fremholdt at det særnorske forbudet ikke er i strid med EMK idet det blir forutsatt at Norge sørger for at import av kosher slaktet kjøtt finner sted. Til dette skal anføres at det ikke kan sees at dyrevernet blir bedre ivaretatt ved at slaktingen skjer utenlands. Videre skal det anføres at DMTs erfaring med hvordan forvaltningen "legger til rette for" import av kosher mat, ikke uten videre gir grunnlag for høringsnotatets optimisme. Importen har vært preget av et vanskelig tilgjengelig regelverk som det er vanskelig, ofte umulig å etterleve. Importen faller mellom flere regelverk og blir derfor dels umulig å gjennomføre, dels blir importen prohibitivt dyr. Selv med kraftig subsidiering er det vanskelig å tilby kylling til mindre enn kr 100,- pr. kilo. "Ordningene" er sterkt arbeidskrevende. I den siste tiden er det varslet endringer til det bedre, men det gjenstår å se hvordan det vil slå ut i praksis.
10. Det er bemerkelsesverdig at det stadig stilles strenge krav til de små og forholdsvis uviktige unntakene, mens når det gjelder storbefolkningens særlige behov, legges det fort til rette for gunstige særordninger. Eksempelvis kan nevnes særvilkår for å styrke norsk mateksport eller den nylig vedtatte ordning med særlig avgiftsnedsettelse ved import av svinekjøtt pga for liten produksjon i Norge
11. Det er et stort prinsipielt og praktisk problem at det i høringsnotatet blir lagt ensidig vekt på mulige negative sider ved kosher slakting mens man ser helt bort ifra mulige negative sider ved vanlig norsk slaktemetode.

Når det gjelder kosher slakting, har denne metoden en stor fordel ved at den ikke baserer seg på mekaniske eller andre metoder som dels innebærer fare for betydelig smerte for dyret idet selve inngrepet skjer og dels innebærer fare for at metoden er mislykket som bedøvelse og dermed medfører store og langvarige lidelser for dyret. Det er ikke grunnløst når en vesentlig del av kampen mot dødsstraff i USA er basert på anførsler om en særlig grusom straff. Det er kjent at vanlig norsk slaktemetode slår feil i et ikke ubetydelig antall tilfelle. Da vil inngrepet som bedøvelse feile og blir i stedet en smertefull og inhuman affære. Den samme anklagen som gjøres gjeldende mot kosher slakting om at dyret ikke vil være i stand til å kommunisere sin smerte, gjelder også her.

Det Mosaiske Crossamfund

Grunnlagt 5. juni 1892

At det forekommer feilstikking ved bruk av krumkniv og feil bruk av boltepistol med derav følgende betydelige lidelser er ikke problematisert i høringsnotatet. Imidlertid fremgår det av Utkast til høring av utkast til forskrift om bruk av krumkniv, Mattilsynets ref. 2007/91119 s.3: "I sin vurdering av fordeler og ulemper med krumkniven uttalte faggruppen at feilstikking / gjentatte stikkforsøk med krumkniv vil medføre betydelig lidelse for dyret, men det samme gjelder for feil bruk av boltepistol." Det sies intet om hvor stor prosent det er med feilstikking eller feil ved bruk av boltepistol. Når det gjelder antallet rein som blir slaktet med krumkniv, dreier dette seg om 5-6000 dyr i året.

I en slik sammenheng er kosher slaktemetode svært sikker. For det første er det tvilsomt om dyret i det hele tatt føler noen smerte. Forsøk med å la dyrets hode ligge forholdsvis fritt tyder på at det ikke føler smerte. For det andre er det en betydelig fordel at inngrepet er av en slik art at det ikke kan slå feil. I løpet av kort tid vil hjernen være tømt for blod og hjerneaktiviteten slutt. Med andre slaktemetoder vil dyret kunne lide under store smerter i lengre tid. Kilde: http://www.shechitauk.org/downloads/A_Guide_to%20Shechita_July_2004.pdf

12. Det er bemerkelsesverdig at man ikke legger noen vekt på den matsikkerhetsmessige siden av saken. Ved innslaget av bolten fra boltepistolen blir hjernemateriale fragmentert og fraktet ut i halspulsåren. Eftersom dyret på dette tidspunkt ikke er dødt, bare bedøvet, kan slikt materiale bli bragt videre i dyrets blodsirkulasjon og avleiret i materiale som blir bragt videre for konsum i husholdningene. Bedøvelse ved hjelp av boltepistol vil derfor kunne forårsake forskjellige former for kugalskap av typen Creutzfeldt-Jacob. Ved kosher slakting er man sikret imot noe slikt.
13. På ovennevnte bakgrunn vil DMT fremholde at det er vesentlige grunner for å tillate kosher slakting i Norge.

DMT takker for denne muligheten til å avgi vår høringsuttalelse og ser frem til den videre behandling av saken. Vi står gjerne til tjeneste for ytterligere informasjon og diskusjon.

Med vennlig hilsen

Veronica Zyman DMT,
for Anne Sender, Formann og Forstander.